

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

იბნ ისფანდიარი

იბნ ისფანდიარი (XII–XIII სს. მიჯნა), სპარსელი მემატიანე. ცხოვრებისა და მოღვაწეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი გაატარა ტაბარისტანის პროვინციის მფლობელის, არდაშირ იბნ ჰასანის (1172–1202) სამსახურში.

ავტორია თხზულებისა „ტაბარისტანის ისტორია“ („თარხ-ი ტაბარისტან“). თხზულება შეიცავს ვრცელსა და ძვირფას ინფორმაციას 1210-მდე ტაბარასტანის პროვინციის პოლიტიკ. და სოც.-ეკონ. ისტორიის, ლიტ-რის და საზოგადო კულტ. ცხოვრების შესახებ. მასში მოიპოვება საგულისხმო მასალები XII ს. საქართველოს ისტორიისათვის. ჩვენთვის საინტერესოა თხზულების III ნაწილი, სადაც არდაშირ იბნ ჰასანის ზეობის წლებში განვითარებული მოვლენებია აღწერილი. ამ ნაწყვეტში მოხსენიებულია თამარ მეფე, მისი ლაშქრობები განჯა-არანის მიდამოებში და ციტირებულია ნიზამი განჯელის ერთი ბაიათი, რ-ის შინაარსი თამარ მეფეს და ილდეღიზიან აბუ ბაქრს შეეხება.

ი. ი. თამარ მეფის ვინაობაზე საგანგებოდ ჩერდება. აღნიშნავს როგორც მის მდგომარეობას და ტიტულს „თბილისის და აბხაზის ფადიშაჰი“, ისე სახელსაც – „ტამარ“. თამარ მეფის სახელით მოხსენიების სულ რამდენიმე შემთხვევაა დღესდღეობით დადასტურებული აღმ. წყაროებში, მ. შ. ი. ი-ის მონაწილეობა ქრონოლოგიურად ყველაზე ადრინდელია. ი. ი-ის მოცემული აქვს თამარ მეფის დიპლომატიური ურთიერთობა არდაშირ იბნ ჰასანთან, ხოლო მისი შუამავლობით – ხორეზმშაჰ თექეშთან. ის ფაქტი, რომ ტაბარისტანის მფლობელი ხორეზმშაჰის კარზე სხვა ძვირფასეულობასთან ერთად თბილისურ სატანსაცმლე ქსოვილებსაც გზავნი საგულისხმოა, ერთი მხრივ, იმდროინდელ თბილისში და საზოგადოდ საქართველოში საფეიქრო წარმოების დონის განსაზღვრისა და, მეორეს მხრივ, ირანისა და შუა აზიასთან საქართველოს სავაჭრო-ეკონ. და კულტ.

ურთიერთობის გაშუქებისათვის. განსაკუთრებით საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ სწორედ ტაბარისთანშია გავრცელებული თბილისური ქსოვილები და სწორედ აქედან ხდება მათი გადაგზავნა აღმოსავლეთის სხვა უფრო შორეულ მხარეში – ხორეზმში. ეს არის XII ს. 80-იანი წლების დამდეგის ფაქტი. „თბილისური ქსოვილების“ გავრცელების ამბავზე უადრესი მონიშვნა აღმ. მათიანეებსა თუ გეოგრ. თხზულებებში ჯერჯერობით არ გამოვლენილა.

ლიტ.: ბ ე რ ა ძ ე გ., მასალები XII ს. საქართველოს ისტორიისათვის იბნ ისფანდიარის თხზულებაში, კრ.: საქართველოს ისტორიის აღმოსავლური მასალები, წგ. I, თბ., 1976.

გ. ბერაძე
